

სასამართლო რეფორმის ძირითადი მიმართულებები

2005 წლის დასაწყისიდან საქართველოში მიმდინარე სასამართლო რეფორმა ძალიან მასშტაბურია და მოიცავს სასამართლო სისტემის მოწყობასა და გამართულ ფუნქციონირებასთან დაკავშირებულ ყველა საკითხს. რეფორმის ყველა მეტად თუ ნაკლებად მნიშვნელოვანი ნაბიჯი არსებითად არის დაკავშირებული ერთმანეთთან და მათი კომპლექსური, ეტაპობრივი განხორციელება აუცილებელია დასახული მიზნის – დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემის – მისაღწევად.

რეფორმის ძირითადი მიმართულებებია:

- სასამართლო სისტემაში კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის მექანიზმების სრულყოფა და მათი საქმიანობის ეფექტურობის უზრუნველყოფა;
- სასამართლო სისტემის ინსტიტუციური რეორგანიზაცია, მწყობრი, ფუნქციურად გამართული სისტემის შექმნა და, შესაბამისად, თანმიმდევრული ინსტანციურობის პრინციპის უზრუნველყოფა;
- მოსამართლეთა სპეციალიზაცია ყველა ინსტანციის სასამართლოში;
- მოსამართლეთა რაოდენობის გაზრდა არანაკლებ 400-მდე;
- მოსამართლეთა ანაზღაურების გაზრდა, სოციალური და სამართლებრივი დაცვის გარანტიების გაძლიერება და განმტკიცება;
- მოსამართლეთა კადრების შერჩევის კრიტერიუმების დახვეწა და მათი თანამდებობაზე გამწვანების სისტემის სრულყოფა;
- მოსამართლეობის კანდიდატთა მომზადებისა და მოქმედი მოსამართლეების მუდმივი გადამზადების სისტემის შექმნა, შესაბამისი გრძელვადიანი პროგრამებისა და სასწავლო კურსის შემუშავება და ამოქმედება;
- კარიერის პრინციპით მოსამართლეთა სამსახურებრივი წინსვლის უზრუნველყოფა;
- სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური და ფინანსური უზრუნველყოფა;
- სასამართლოთა შენობებში და სხდომათა დარბაზებში წესრიგის დაცვის მიზნით სასამართლოს მანდატურის ინსტიტუტის შემოღება;
- სასამართლოთა ორგანიზაციული მუშაობის გაუმჯობესება, სასამართლოთა მენეჯმენტის სისტემის დახვეწა სასამართლო აპარატის მოხელეთა კვალიფიკაციის ამაღლება და მათი საქმიანობის გაუმჯობესება;
- სასამართლო სისტემის ერთიანი კომპიუტერული ქსელის შექმნა, შესაბამისად, საქმისწარმოების ხარისხის ამაღლება და სრულყოფა, სასამართლოთა საქმიანობის გამჭვირვალობისა და საჯაროობის უზრუნველყოფა საჯარო ინფორმაციის ქსელში განთავსებით;
- გაჭიანურებული სასამართლო განხილვების პრობლემის გადაწყვეტა, საქმეთა წრეზე ბრუნვის შემთხვევის მინიმუმამდე დაყვანა;
- იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსა და სადისციპლინო სამართალწარმოების მექანიზმის დახვეწა, მათში მოსამართლეთა რაოდენობის სულ მცირე ნახევრამდე გაზრდა და მათი საქმიანობის ეფექტურობის უზრუნველყოფა;
- სასამართლოსა და მედიის ურთიერთობის გაფართოება და გაუმჯობესება, სასამართლო ხელისუფლების საქმიანობაზე საზოგადოებრივი კონტროლის გაძლიერება.

I. ინსტიტუციური ცვლილებები

1. რაიონული (საქალაქო) სასამართლო

როგორც აღინიშნა, რეფორმის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულებაა სასამართლო სისტემის ინსტიტუციური რეორგანიზაცია, მწყობრი, ფუნქციურად გამართული სისტემის შექმნა და, შესაბამისად, თანმიმდევრული ინსტანციურობის პრინციპის უზრუნველყოფა. ამ მიზნით გათვალისწინებულია რაიონული (საქალაქო) სასამართლოების მოდერნიზაცია, რაც გამოიხატება როგორც მათ განსჯადობას მიკუთვნებულ საკითხებთან მიმართებაში, ისე მოსამართლეთა სპეციალიზაციაში. ახლებურად ყალიბდება რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს სტრუქტურა: იქმნება გამსხვილებული რაიონული (საქალაქო) სასამართლოები, რომლებიც პირველი ინსტანციის წესით განიხილავენ მათ განსჯადობას მიკუთვნებულ სისხლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციული კატეგორიის საქმეებს. რეფორმის შედეგად შეიქმნება თხუთმეტი გამსხვილებული რაიონული (საქალაქო) სასამართლო, რომლებიც განთავსდება საქართველოს ყველა რეგიონში, მათ შორის, ქუთაისში, ბათუმში, ფოთში, რუსთავში, მარნეულში, თელავში, სიღნაღში, ამბროლაურში, ზესტაფონში და ა.შ. ამ სისტემის მთავარი უპირატესობა არის ის, რომ რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოებში მოხდება მოსამართლეთა სპეციალიზაცია. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ყველა საქმე (მაგისტრატი მოსამართლეების განსჯადობას მიკუთვნებულ საქმეთა გარდა), განურჩევლად მათი სირთულისა თუ სუბიექტისა, განიხილება რაიონული (საქალაქო) სასამართლოების სპეციალიზებული მოსამართლეების მიერ.

მაგისტრატი მოსამართლე

მართლმსაჯულების ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპის – ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად იქმნება მაგისტრატი მოსამართლის ინსტიტუტი. იგი შედის რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს შემადგენლობაში და სამოსამართლო უფლებამოსილებას ახორციელებს იმ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულში, სადაც არ მოქმედებს გამსხვილებული რაიონული (საქალაქო) სასამართლო. მაგალითად, გამსხვილებული რაიონული სასამართლო შეიქმნება ზესტაფონში, რომლის იურისდიქციაც გავრცელდება საჩხერის, ჭიათურის, ხარაგაულის, თერჯოლისა და ტყიბულის რაიონებზე, ხოლო თითოეულ ამ რაიონში იმოქმედებს თითო მაგისტრატი მოსამართლე.

მაგისტრატი მოსამართლე საქმეს განიხილავს ერთპიროვნულად. აუცილებლობის შემთხვევაში, მართლმსაჯულების შეფერხების თავიდან ასაცილებლად, რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს თავმჯდომარემ მაგისტრატ მოსამართლეს შეიძლება დაავალოს საქმის განხილვა მისი სამოქმედო ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ – რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს სხვა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულში.

მაგისტრატი მოსამართლეების განსჯადობას განეკუთვნება ნაკლებად რთული საქმეები. კონკრეტულად, მაგისტრატი მოსამართლეები საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-14 მუხლის შესაბამისად, პირველი ინსტანციით განიხილავენ შემდეგ სამოქალაქო საქმეებს:

1. ქონებრივ დავებს, თუ სარჩელის ფასი არ აღემატება 2000 ლარს;

2. უდავო და გამარტივებული წარმოების საქმეებს, გარდა შვილად აყვანის, აგრეთვე გამარტივებული წესით გადახდის და ქონების უპატრონოდ ცნობის საქმეებისა, თუ მოთხოვნის ან ქონების ღირებულება აღემატება 2000 ლარს;
3. საოჯახო-სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე დაევებს, გარდა შვილად აყვანის, მშობლის უფლების ჩამორთმევის, მამობის დადგენისა და განქორწინების საქმეებისა, თუ მეუღლეებს შორის არსებობს დავა ბავშვის მიკუთვნების თაობაზე;
4. შრომის-სამართლებრივი ურთიერთობიდან წარმოშობილ დაევებს.

მაგისტრატი მოსამართლეები, საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-6 მუხლის თანახმად, პირველი ინსტანციით განიხილავენ შემდეგ ადმინისტრაციულ საქმეებს:

1. სოფლის, თემის, დაბისა და ქალაქის, რომელიც შედის რაიონის შემადგენლობაში, წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების კანონიერების თაობაზე;
2. ადმინისტრაციული სამართალდარღვევების თაობაზე გამოტანილი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების კანონიერების შესახებ (წინამდებარე ნორმა ამოქმედდება 2006 წლის 1 იანვრიდან);
3. სახელმწიფო სოციალური დაცვის საკითხის თაობაზე;
4. სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესულია გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებით წარმოშობილი დავის თაობაზე;
5. საჯარო სამსახურში შრომითი ურთიერთობიდან წარმოშობილ დავასთან დაკავშირებით;
6. მეწარმის საქმიანობის შემოწმების შესახებ მაკონტროლებელი ორგანოს შუამდგომლობის საფუძველზე ბრძანების გამოცემის თაობაზე.

მაგისტრატი მოსამართლეები, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 46-ე მუხლის შესაბამისად, პირველი ინსტანციით განიხილავენ შუამდგომლობებს საპროცესო-სამართლებრივი იძულების ღონისძიებათა გამოყენებისა და მათი შეცვლის თაობაზე.

სარჩელები (განცხადებები) და შუამდგომლობები მაგისტრატ მოსამართლეთა განსჯად სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საქმეებზე, ასევე შუამდგომლობები პირის მიმართ საპროცესო-სამართლებრივი იძულების ღონისძიების გამოყენების და შეცვლის თაობაზე, შეიტანება სასამართლოში მაგისტრატი მოსამართლის ადგილსამყოფელის მიხედვით.

2. სააპელაციო სასამართლო

ინსტიტუციონალური ცვლილებების თვალსაზრისით რეფორმა ითვალისწინებს საქართველოში წმიდა სააპელაციო სასამართლოს ინსტიტუტის შექმნას. 2005 წლის პირველ ნახევარში განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებების შესაბამისად, 1 ნოემბრიდან ამოქმედდა სააპელაციო სასამართლო ინსტანცია, რითაც ძირეულად შეიცვალა არსებული საოლქო სასამართლოების მოდელი საერთო სასამართლოების ერთიან სისტემაში. აქამდე მოქმედი სისტემის შესაბამისად ე.წ. მეორე ინსტანციის, ანუ საოლქო სასამართლო არ წარმოადგენდა წმინდა სააპელაციო ტიპის სასამართლოს იმდენად, რამდენადაც, ამ სასამართლოში არსებობდნენ შესაბამისი კოლეგიები, რომელნიც პირველი ინსტანციით განიხილავდნენ მათ განსჯადობას მიკუთვნებულ საქმეებს. განხორციელებული ცვლილებით ერთმანეთისაგან მკვეთრად გაიმიჯნა

სასამართლო ინსტანციების პრინციპი, რითაც ზუსტად არის დაცული დასავლეთში გაბატონებული Instanzenzug-ის, ანუ თანამიმდევრული ინსტანციურობის პრინციპი. სააპელაციო სასამართლოში აღარ არსებობს საქმეთა პირველი ინსტანციის წესით განმხილველი კოლეგიები და ყველა საქმეს სასამართლო განიხილავს მხოლოდ აპელაციის წესით. უფრო კონკრეტულად, სააპელაციო საჩივრებს პირველი ინსტანციის, ანუ რაიონული (საქალაქო) სასამართლოების (მათ შორის მაგისტრატი მოსამართლეების) მიერ გამოტანილ შემაჯამებელ გადაწყვეტილებებზე, განიხილავს მხოლოდ სააპელაციო სასამართლო. სწრაფი და ეფექტური მართლმსაჯულების განხორციელების მიზნით სააპელაციო წესით არ საჩივრდება იმ კატეგორიის საქმეები, რომელთა დავის საგნის ღირებულება სამოქალაქო დავების დროს არ აღემატება 1000 ლარს. სისხლის სამართლის საქმეებზე სააპელაციო წესით არ საჩივრდება სასამართლოს განაჩენი ისეთი კატეგორიის დანაშაულზე, რომლის სანქციაც თავისუფლების აღკვეთას არ ითვალისწინებს. მაგრამ, აქაც გათვალისწინებულია გამონაკლისი ადამიანის ძირითადი უფლებების დაცვის თვალსაზრისით, კერძოდ პირს უფლება აქვს წარადგინოს სააპელაციო საჩივარი და მოითხოვოს წარდგენილ ბრალდებაში გამართლება.

3. საკასაციო სასამართლო

საქართველოს უზენაესი სასამართლო ჩამოყალიბდა წმინდა საკასაციო ინსტანციის სასამართლოდ. უზენაეს სასამართლოში გაუქმდა სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგია, რომელიც პირველი ინსტანციით წესით განიხილავდა განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის საქმეებს. ამჟამად უზენაესი სასამართლო განიხილავს მხოლოდ საკასაციო საჩივრებს, რაც ნიშნავს, რომ ამ ინსტანციაში არ ხდება საქმის ფაქტობრივი გარემოებების გამოკვლევა-შეფასება. მართალია, საქართველო არ განეკუთვნება ანგლო-საქსონური სამართლის ოჯახის ქვეყანათა კატეგორიას, სადაც სასამართლო გადაწყვეტილებებს პრეიუდიციული და სავალდებულო ძალა გააჩნიათ, მაგრამ ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის დადგენასა და მის განზოგადებას ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ევროპის კონტინენტური სამართლის ქვეყნებშიც სამართლის ნორმათა შეფარდებისა და განმარტების თვალსაზრისით. ზემოაღნიშნული ცვლილება სწორედ ამ მიზანს ემსახურება. შემოდებულია საკასაციო საჩივრის დასაშვებობის კრიტერიუმები. ძირითადად ისინი იდენტურია სამართლის სამივე (სისხლის, ადმინისტრაციული და სამოქალაქო) სფეროსათვის და მდგომარეობს იმაში, რომ უზენაესი სასამართლო საქმეს დასაშვებად მიიჩნევს და განსახილველად მიიღებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საქმე მნიშვნელოვანია სამართლის განვითარებისა და ერთგვაროვანი სასამართლოს პრაქტიკის ჩამოყალიბებისთვის, ან თუ სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება არსებითად განსხვავდება ამ კატეგორიის საქმეებზე უზენაეს სასამართლოში მანამდე არსებული პრაქტიკისაგან. გარდა ამისა, მიმდინარე რეფორმამ გაითვალისწინა დემოკრატიულ ქვეყნებში დამკვიდრებული რევიზიის საფუძვლები და დაადგინა, რომ საჩივარს საკასაციო სასამართლო აუცილებლად განიხილავს, თუკი სააპელაციო სასამართლოს მიერ საქმე განხილულია მნიშვნელოვანი საპროცესო დარღვევით და ამ დარღვევას შეეძლო არსებითად ემოქმედა საქმის შედეგზე. აღსანიშნავია, რომ სამოქალაქო სამართალში საკასაციო საჩივარი ქონებრივ დავებში უპირობოდ დაიშვება, თუ დავის საგნის ღირებულება აღემატება 50 000 ლარს, ხოლო არაქონებრივ დავებში კი - სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლებასთან დაკავშირებულ დავებზე.

აღნიშნული ცვლილებებით უზენაესი სასამართლო ხდება მართლაც დოქტრინალური სასამართლო, რომელსაც სამართლის ნორმათა დასაბუთებული განმარტებისა და შეფარდების შედეგად უფრო ეფექტურად შეუძლია სამართლის განვითარება და ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბება, რაც, თავის მხრივ, საერთოდ სასამართლო სისტემის სწრაფ და გამართულ ფუნქციონირებას უზრუნველყოფს. მეორე მხრივ, ამ ცვლილებების შედეგად შექმნილ სასამართლო სისტემაში მნიშვნელოვნად აღმოიფხვრება საქმეთა გაჭიანურების უმწვავესი პრობლემა, რადგან უზენაეს სასამართლოში განსახილველად აღარ იქნება დაშვებული დღეს განსახილველ საქმეთა სულ ცოტა 35-40% მაინც, შესაბამისად, იგივე რაოდენობის საქმეებზე ძალაში დარჩება სააპელაციო სასამართლოთა გადაწყვეტილებები.

და ბოლოს, რეფორმირებულ სასამართლო სისტემაში განსაკუთრებით ეფექტურად იქნება უზრუნველყოფილი ე.წ. თანმიმდევრული ინსტანციურობის პრინციპი, რომელიც სასამართლო ხელისუფლების შიდა კონტროლის მნიშვნელოვანი მექანიზმია. ამ პრინციპის მიხედვით, პირველი ინსტანციის სასამართლოთა გადაწყვეტილებებზე დადგენილი საპროცესო ფორმებით – ჯერ აპელაციით და შემდეგ უკვე კასაციით, სააპელაციო და საკასაციო (უზენაესი) სასამართლოს მიერ ხორციელდება საპროცესო ზედამხედველობა, ანუ ხდება გადაწყვეტილებათა შემოწმება, რაც სასამართლო სისტემაში მოსამართლეთა მიერ კანონის დარღვევათა გამოვლენის, მათ შორის კორუფციასთან ბრძოლის უმნიშვნელოვანესი მექანიზმია. ეს მექანიზმი კიდევ უფრო ქმედითი გახდება დროთა განმავლობაში, როცა თანდათანობით ჩამოყალიბდება და მკვეთრ კონტურებს შეიძენს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამართლის ყველა ნორმასთან დაკავშირებით. მართალია უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებებს არ ექნება პრეცედენტული, სავალდებულო ძალა, მაგრამ უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკისაგან განსხვავებული გადაწყვეტილება ქვედა ინსტანციის სასამართლომ ძალიან მყარად უნდა დაასაბუთოს, რათა ეს გადაწყვეტილება გახდეს უზენაესი სასამართლოს მსჯელობის საგანი და თავიდანვე არ დადგეს გაუქმების საფრთხის წინაშე.

II. საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო

რეფორმის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრიორიტეტია იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს რეფორმირება მასში მოსამართლეთა რაოდენობის გაზრდისა და, საერთოდ, მოსამართლეთა “ხმის” გაძლიერების მიზნით. სასამართლო ხელისუფლებაში უდიდესი უფლებამოსილებების მქონე ამ ორგანოში, რომლის კომპეტენციაში შედის სასამართლო ბიუჯეტის შედგენა, მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფა და მისი კონტროლი, მოსამართლის თანამდებობაზე დასანიშნად კანდიდატის შერჩევა წარდგენა პრეზიდენტისათვის, პრეზიდენტთან წინადადებების შეტანა მოსამართლის თანამდებობიდან გათავისუფლების თუ დაწინაურების შესახებ, დისციპლინური სამართალწარმოების განხორციელება მოსამართლეების მიმართ, სასამართლოს მოხელეთა სამსახურში მიღება და ა.შ., იუსტიციის უმაღლესი საბჭოში დღემდე მოსამართლეები ყოველთვის უმცირესობაში იყვნენ. მიმდინარე წლის შემოდგომაზე საკანონმდებლო აქტებში შეტანილი ცვლილებებით კი 2006 წლის 1 მარტიდან იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს შემადგენლობა გაიზარდება და განისაზღვრება 18 წევრით, რომელთაგან 9 იქნება მოსამართლე. საბჭოს შემადგენლობაში ექს-ოფიცო შედიან საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარე, საქართველოს იუსტიციის მინისტრი და საქართველოს გენერალური პროკურორი. საბჭოს ორ წევრს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი, ხოლო ოთხ წევრს, რომელთაგან

სამი საქართველოს პარლამენტის დეპუტატია, ირჩევს საქართველოს პარლამენტი. იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 8 წევრს, საერთო სასამართლოების მოსამართლეთაგან, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის წარდგინებით აირჩევს საქართველოს მოსამართლეთა კონფერენცია. ამ ცვლილებების შედეგად იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ყველა ზემოაღნიშნული უმნიშვნელოვანესი უფლებამოსილების განხორციელებისას მოსამართლეებს ექნებათ ხმათა საკმარისი რაოდენობა. ასევე აღსანიშნავია, რომ ცვლილებების მიხედვით, ამიერიდან მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური სამართალწარმოების საკითხებზე საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს სხდომებს თავმჯდომარეობს თვით სასამართლო ხელისუფლების მეთაური საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე. იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ფორმირებისა და საქმიანობის წესი შეესაბამება საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმის სტრატეგიის ძირითად მიმართულებებს, რომელიც დამტკიცებულია საქართველოს პრეზიდენტის 2004 წლის 19 ოქტომბრის 914 განკარგულებით.

III. დისციპლინური სამართალწარმოება

რეფორმის კიდევ ერთი, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი მიმართულება დისციპლინური სამართალწარმოების არსებული მოდელია. “საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობისა და დისციპლინური სამართალწარმოების შესახებ” საქართველოს კანონით განსაზღვრული მექანიზმი, ფაქტობრივად, სასამართლოს სისტემის შიდა მონიტორინგის ერთადერთი მექანიზმია. აქამდე არსებული მოდელი რამდენჯერმე შეიცვალა, თუმცა მიღებული შედეგი მაინც არ შეესაბამებოდა ევროპის მინისტრთა კომიტეტის მიერ 1994 წლის 13 ოქტომბერს მიღებულ რეკომენდაციას “მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა, ეფექტიანობა და როლი”, რომლის მიხედვით მოსამართლეთა მიერ ჩადენილი დისციპლინური დარღვევები უნდა შემოწმდეს შესაბამისი დამოუკიდებელი და კომპეტენტური ორგანოს მიერ, იმავდროულად, ეს შემოწმება უნდა განხორციელდეს გონივრულ ვადაში და არა გაჭიანურებული პროცედურის შესაბამისად. სწორედ ამ მიდგომას იზიარებს მიმდინარე რეფორმის ფარგლებში განხორციელებული ცვლილებები, რომლითაც მნიშვნელოვნად შეიცვალა დისციპლინური სამართალწარმოების არსებული მოდელი, რაც ამ მექანიზმის სწრაფ და ეფექტურ მოქმედებას უზრუნველყოფს. ამასთან ერთად, განმტკიცდა დისციპლინურ სამართალწარმოებაზე სასამართლო ზედამხედველობის პრინციპი – სადისციპლინო კოლეგიის გადაწყვეტილება საჩივრდება უზენაეს სასამართლოში და საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებს უზენაესი სასამართლოს სადისციპლინო პალატა, რომელიც სამი მოსამართლისაგან შედგება. აღსანიშნავია, რომ არსებული მოდელისაგან განსხვავებით, ახალ სისტემაში სადისციპლინო პალატას საქმის არსებითი გამოკვლევა-შეფასების უფლებამოსილებაც აქვს.

ცვლილებების შედეგად, დგინდება მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური სამართალწარმოების დაწყებისა და წინასწარი შემოწმების პროცედურა. უქმდება დისციპლინური დევნის აღძვრის სტადია და დისციპლინური სამართალწარმოების დაწყების საფუძვლების არსებობისას იწყება დისციპლინური საქმის გამოკვლევა. წინასწარი შემოწმების შედეგად სააკვეციო ან უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე ან იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მდივანი იღებს გადაწყვეტილებას დისციპლინური სამართალწარმოების შეწყვეტის ან მოსამართლისათვის ახსნა-განმარტების

ჩამორთმევის თაობაზე. საქმის განხილვის შედეგად იუსტიციის უმაღლესი საბჭო წვეტს საქმის სადისციპლინო კოლეგიისათვის გადაცემის, ანუ მოსამართლის დისციპლინურ პასუხისგებაში მიცემის საკითხს.

თავის მხრივ, ასევე იცვლება საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა სადისციპლინო სამართალწარმოების სტრუქტურა. სადისციპლინო საბჭო უქმდება და მის ნაცვლად იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში იქმნება სადისციპლინო კოლეგია. იგი შედგება ექვსი წევრისაგან, რომელთაგან სამი მოსამართლეა. კოლეგიის წევრებს თავისი შემადგენლობიდან ორი წლის ვადით ირჩევს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო. დისციპლინურ საკითხზე გამართულ სხდომაში და გადაწყვეტილების მიღებაში არ მონაწილეობს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ის წევრი, რომელიც არის სადისციპლინო კოლეგიის წევრი.

როგორც აღინიშნა, სადისციპლინო კოლეგიის გადაწყვეტილების გასაჩივრება შეიძლება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სადისციპლინო პალატაში. სადისციპლინო პალატას (იგი შედგება სამი მოსამართლისაგან), რომელიც, თავის მხრივ, წარმოადგენს მოსამართლეთა დისციპლინური საკითხების განმხილველ საკასაციო სასამართლოს, ირჩევს უზენაესი სასამართლოს პლენუმი უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის წარდგინებით. აქ კიდევ ერთხელ უნდა აღინიშნოს ის მნიშვნელოვანი სიახლე, რომ სადისციპლინო პალატა კოლეგიის გადაწყვეტილებას შეამოწმებს არა მხოლოდ სამართლებრივი პროცედურების დარღვევის საფუძველზე (როგორც აქამდე არსებულ მოდელშია), არამედ მთლიანად საჩივრის ფარგლებში, როგორც ფაქტობრივი, ისე სამართლებრივი საფუძველებით, ასევე დაკისრებული სახდელის სამართლიანობის თვალსაზრისითაც.

IV. კორუფციასთან ბრძოლის მექანიზმები

1998 წელს დაწყებული სასამართლო რეფორმის წარუმატებლობის ძირითადი მიზეზი კორუფციასთან ბრძოლის პოლიტიკური ნებისა და, შესაბამისად, ამისათვის საჭირო მექანიზმების სრული უგულებელყოფა იყო. დღეს მიმდინარე რეფორმა კი სწორედ ასეთ ნებას ეფუძნება და რეფორმის უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაც კორუფციასთან ბრძოლის მექანიზმების მაქსიმალურად ეფექტურად ამოქმედებაა.

სასამართლო სისტემაში კორუფციასთან ბრძოლის ძირითადი და, ფაქტობრივად ერთადერთი მექანიზმი დისციპლინური სამართალწარმოებაა. გარდა ამისა, ასევე მნიშვნელოვანია ზემოთ აღნიშნული ე.წ. ინსტანციურობის პრინციპი და საპროცესო ზედამხედველობა ქვედა ინსტანციის სასამართლოების გადაწყვეტილებებზე. აღნიშნული ბერკეტების ეფექტურად ამოქმედებასთან ერთად რეფორმა ითვალისწინებს სასამართლო სისტემაში კორუფციის სტიმულების აღმოფხვრას და ამ მიზნით მოსამართლეთა სოციალური და სამუშაო პირობების მაქსიმალურად გაუმჯობესებას, ხელფასის ზრდას, გადამზადებისა და კვალიფიკაციის მუდმივი ამაღლების სისტემის (შესაბამისი სწავლების პროგრამისა და კურსის) შექმნას, სტაბილურობისა და დაცულობის პირობების უზრუნველყოფას, რის გარეშეც შეუძლებელია კვალიფიციური, კეთილსინდისიერი და ობიექტური სასამართლო კორპუსის არსებობა.

საყურადღებოა, რომ დისციპლინური სამართალწარმოების მექანიზმის გამართულად და ადეკვატურად ფუნქციონირების პირობებში, რაც 2004 წლის

მაისიდან დაიწყო, გათავისუფლებულია 19 მოსამართლე, მაგრამ არა კორუფციული, არამედ კანონის უხეში დარღვევის საფუძველზე. ბუნებრივია, ეს ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან სწორედ ასეთი არაკვალიფიციური მოსამართლეების საქმიანობა (რომლებიც უხეშად არღვევენ მხარეებისა და ბრალდებულის მატერიალურ თუ საპროცესო უფლებებს) იწვევს სასამართლოსადმი უნდობლობას და, შესაბამისად, მისი ავტორიტეტის კატასტროფულ დაცემას. მაგრამ, მეორე მხრივ, ცხადი ხდება ისიც, რომ მხოლოდ დისციპლინური სამართალწარმოება და კორუფციასთან ბრძოლის სხვა შიდა მექანიზმები არასაკმარისია ამ უმძიმესი პრობლემის აღმოსაფხვრელად. სწორედ ამიტომ, აუცილებელია

სისხლისსამართლებრივი მექანიზმების ამოქმედება. ეს მექანიზმი რომ ძალიან ქმედითია, გვიჩვენებს 2004 წლიდან დღემდე არსებული სტატისტიკა, რომლის მიხედვითაც ქრთამის აღების ფაქტზე ათამდე მოსამართლეა დააკავებული, საერთოდ კი 15 მოსამართლეა მიცემული სისხლის სამართლის პასუხისგებაში. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ფაქტებთან, ანუ მოსამართლეთა სისხლისსამართლებრივ დევნასთან დაკავშირებით არსებობს შიში, რომ ამით კიდევ უფრო დაეცემა სასამართლოს პრესტიჟი, რეალურად ასეთი ფაქტები პირიქით ზეგავლენას ახდენს, ანუ კორუმპირებულ მოსამართლეთა გამოვლენა და დასჯა საზოგადოების ნდობას სასამართლოს მიმართ მხოლოდ აამაღლებს, რასაც რეფორმის წარმატებით განხორციელებისათვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს.

V. სასამართლოს აპარატი

სასამართლო რეფორმის წარმატების არსებითი წინაპირობა სასამართლოს აპარატის მოხელეთა საქმიანობის რადიკალური გაუმჯობესებაა. რეფორმის ამ კომპონენტის განხორციელების გარეშე შეუძლებელი იქნება სასამართლო სისტემის გამართული ფუნქციონირების უზრუნველყოფა და სასამართლოსადმი მოსახლეობის ნდობის აღდგენა, რადგან სწორედ სასამართლოს მოხელეებს აქვთ უშუალო კონტაქტი მოქალაქეებთან, პირველად ისინი ხვდებიან მხარეებს სასამართლოში და, გარკვეულწილად, სასამართლოს სახეს წარმოადგენენ. რეფორმის შედეგად უნდა აღმოიფხვრას ისეთი პრობლემები, რომლებიც წლების განმავლობაში თავად მოსამართლეთა კორუფციას ახასიათებდა: კორუფცია, უპასუხისმგებლობა, მოქალაქისადმი უხეში მოპყრობა და არაორგანიზებულობა.

აღნიშნული მიმართულებით აუცილებელია როგორც არსებული კორუფციის გადახალისება და ახალი, კვალიფიციური და კეთილსინდისიერი მოხელეების შერჩევა, ისე მათთვის შესაბამისი სამუშაო (მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის თვალსაზრისით) და სოციალური (ხელფასის ზრდის თვალსაზრისით) პირობების შექმნა. ამით უნდა აღმოიფხვრას სასამართლოების აპარატში არსებული კორუფციის სტიმულები, იმავდროულად კი უნდა გაძლიერდეს და ეფექტური გახდეს მოხელეთა საქმიანობის კონტროლი სასამართლოთა თავმჯდომარეებისა და სხვა უფლებამოსილი პირების მხრიდან. ამ მიზნით აუცილებელია “საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამსახურეთა (მოხელეთა) ეთიკისა და ქცევის წესთა ნორმების” რეალური ამოქმედება და დაცვა, მათი დარღვევის შემთხვევაში კი ადეკვატური რეაგირება, რაც ხელს

შეუწყობს საქმის წარმოების გაუმჯობესებას და შესაბამისი სამუშაო დისციპლინის უზრუნველყოფას. ამასთან, მომავალი წლის ბიუჯეტი გვაძლევს

საშუალებას მაქსიმალურად გაუმჯობესდეს მოხელეთა სამუშაო პირობები და მათი სახელფასო ანაზღაურება მნიშვნელოვნად გაიზარდოს. აპარატის საქმიანობის გასაუმჯობესებლად ასევე მკვეთრად გაიმიჯნება ფუნქციები თანამშრომელთა შორის და მაქსიმალურად ეფექტურად იქნება გამოყენებული, თითოეული მათგანის, განსაკუთრებით კი მოსამართლის თანაშემწის შესაძლებლობები.

აღნიშნული პრობლემის საბოლოოდ აღმოფხვრის უმნიშვნელოვანესი ბერკეტი იქნება ერთიანი კომპიუტერული ქსელის შექმნა, რომლითაც დაინერგება ერთიანი ელექტრონული დოკუმენტბრუნვისა და საქმისწარმოების სისტემები, რაც, თავის მხრივ ხელს შეუწყობს სასამართლო საქმისწარმოების ხარისხის მაქსიმალურ ამაღლებას, კერძოდ კი სამუშაოს დუბლირების მინიმიზაციას, სასამართლოში ინფორმაციის დამუშავების ხარისხის ზრდას და სასამართლო პერსონალის კვალიფიკაციის პერმანენტულ ზრდას.

ყოველივე ზემოთქმულის განხორციელება კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაბიჯი იქნება საქმეთა გაჭიანურების შემთხვევების აღმოფხვრისა და სწრაფი მართლმსაჯულების უზრუნველსაყოფად.

VI. სასამართლო და მედია

სასამართლო სისტემის გამჭვირვალობა, საჯაროობა და საზოგადოებასთან ურთიერთობა ამ რეფორმის წარმატების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პირობაა. აქამდე დანერგილი პრაქტიკის მიხედვით, სასამართლო პირდაპირ კონტაქტზე საზოგადოებასთან არ გამოდიოდა და მას ურთიერთობა მხოლოდ საზოგადოების კონკრეტულ წევრთან, კერძოდ კი იმ მხარესთან ჰქონდა, რომელიც წარმოადგენდა პროცესის მონაწილე სუბიექტს ან სასამართლოში განცხადების წარმდგენ მხარეს. მაგრამ ყველასათვის ცხადია, რომ სასამართლოსა და საზოგადოების ურთიერთობა უფრო ფართო და მრავალმხრივი უნდა იყოს, საზოგადოებამ მეტი უნდა იცოდეს სასამართლოს შესახებ, და ეს ურთიერთობა მედიის მხრიდან მათთვის მხოლოდ ერთეული პროცესების შესახებ ინფორმაციის მიწოდებით არ უნდა შემოიფარგლებოდეს. სასამართლო სისტემაში მიმდინარე ყველა ცვლილება საზოგადოების განსჯის საგანი უნდა გახდეს, საზოგადოებამ თავი რეფორმის პროცესის მონაწილედ უნდა იგრძნოს, რათა გაუჩნდეს პასუხისმგებლობის გრძნობა ამ პროცესების მიმართ.

სასამართლოსა და საზოგადოებას შორის გამჭვირვალე ურთიერთობის დამყარებისკენ სერიოზული ნაბიჯი უკვე გადაიდგა და სასამართლოებში სპიკერი მოსამართლის ინსტიტუტი ამოქმედდა. მსგავსი პრაქტიკა უკვე დამკვიდრებულია დასავლეთის განვითარებულ ქვეყნებში. სპიკერი მოსამართლის მეშვეობით სასამართლოს ექნება საშუალება საზოგადოებას თავისი პოზიცია დაუფიქსიროს.

გარდა ამისა, თანდათანობით იხვეწება სასამართლოსა და მედიის ურთიერთობა, რაც სასამართლოსა და საზოგადოებას შორის ცივილიზებული კონტაქტის ჩამოყალიბებისკენა არის მიმართული. საქართველოს ყველა სასამართლოს სხდომათა დარბაზებში განისაზღვრება სპეციალური ადგილები, საიდანაც მოხდება პროცესის მიმდინარეობის ვიდეოგადაღება, დარბაზების თანამედროვე აუდიოვიზირება კი უკვე იძლევა იმის საშუალებას, რომ ელექტრონულმა მედიამ ხარისხიანი მასალა მოამზადოს. აღნიშნული ცვლილებით გამოირიცხება

პროცესის მიმდინარეობისას ვიდეოკამერების მუდმივი გადაადგილება სხდომის დარბაზში, რაც ხელს

რეფორმის განხორციელების კვალდაკვალ უნდა მოხდეს იმ ჟურნალისტების სამართლებრივი დონის ამაღლება, რომლებიც სასამართლო სისტემაში მიმდინარე მოვლენებს აშუქებენ. ხშირად მედია სწორედ იმის გამო, რომ მათ სპეციალური განათლება არ აქვთ, არასწორად აშუქებს მოვლენებს. ტრეინინგების საშუალებით ჟურნალისტებს მიეწოდებათ ინფორმაცია როგორც საკანონმდებლო ნოვაციების, ასევე სასამართლოში მიმდინარე სხვა აქტუალურ საკითხებზე.

VII. წესრიგის დაცვა სასამართლოში

სასამართლო სისტემაში დღეს არსებული მდგომარეობა გეინვენებს, რომ აუცილებელია გაძლიერდეს სასამართლოს შენობებში წესრიგის დაცვა. ამ კუთხით მრავალი სახელმწიფოს გამოცდილების შესაბამისად 2006 წლის იანვრიდან სასამართლოს სისტემაში ამოქმედდა მანდატურის ინსტიტუტი, რომელიც დაიცავს წესრიგს სასამართლოში. მართალია, ეს არ იქნება საფრანგეთსა და აშშ-ში მოქმედი მარშალის ინსტიტუტის აბსოლუტური ანალოგი, მაგრამ მარშალის მსგავსად მანდატური უზრუნველყოფს მოსამართლისა და პროცესის მონაწილეების უსაფრთხოებას, დაიცავს წესრიგს სასამართლოს შენობაში და სხდომის დარბაზებში პროცესის მიმდინარეობისას. მანდატური ემორჩილება სასამართლოსა და სხდომის თავმჯდომარეს და მხოლოდ მათი ბრძანების შესაბამისად შეუძლია გამოიყენოს ფიზიკური ძალა და სპეციალური საშუალებები კანონით განსაზღვრულ განსაკუთრებულ შემთხვევებში – ცეცხლსასროლი იარაღი და, აუცილებლობის შემთხვევაში, დახმარებისათვის მიმართოს პოლიციას.

გარდა ამისა, სასამართლო პროცესზე და შენობაში წესრიგის დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით გათვალისწინებულია სასამართლო სხდომაზე დამსწრე პირების შეზღუდვა დარბაზში განთავსებული დასაჯდომი ადგილების რაოდენობის შესაბამისად. იმავედროულად, კანონმდებლობა გამკაცრდა და უფრო ქმედითი და ეფექტური გახდა სასამართლო პროცესის მსვლელობისას წესრიგის დამრღვევ პირთა მიმართ. სისხლისა და სამოქალაქო საპროცესო კოდექსებში შეტანილი ცვლილებების შესაბამისად მოსამართლეებს უფლება აქვთ წესრიგის დარღვევისა და სასამართლოსადმი უხეში უპატივცემულობის შემთხვევაში დააჯარიმონ პირი 50-დან 500 ლარამდე თანხით, გააძევიონ იგი დარბაზიდან ან დააპატიმრონ 30 დღემდე ვადით. მოსამართლის ამ ბრძანებებს აღასრულებს სასამართლოს მანდატური.

ყოველივე ზემოაღნიშნული (მათ შორის, პროცესის ვიდეოჩაწერისათვის სპეციალური ადგილის გამოყოფა სხდომათა დარბაზებში) მიმართულია პროცესის მიმდინარეობის და, საერთოდ, მოსამართლის საქმიანობის ხელისშემშლელი გარემოებების აღმოფხვრისაკენ, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს და უზრუნველყოფს ყველაზე მთავარს – მართლმსაჯულების დაუბრკოლებელ განხორციელებას.

VIII. სასამართლო სისტემის ბიუჯეტი

სასამართლოს რეფორმის განხორციელების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წინაპირობაა რეფორმის ფინანსური და მატერიალური უზრუნველყოფა.

რეფორმის ფარგლებში უნდა მოხდეს მოსამართლეთა ხელფასების მკვეთრი ზრდა, რაც სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის ერთ-ერთი ძირითადი გარანტიაა, სასამართლოებში სამუშაო პირობების გაუმჯობესება, მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გადახალისება და ევროპულ სტანდარტებამდე მათი მიახლოება. სწორედ ამ მიზნით სასამართლო სისტემის ბიუჯეტი 20 მილიონი ლარით იზრდება – 13 მილიონი ლარიდან 2005 წელს 33 მილიონ ლარამდე 2006 წელს. უპირველეს ყოვლისა, იზრდება მოსამართლეთა ხელფასი, რომელიც I ინსტანციის სასამართლოებში იქნება 1450 ლარი (მინიმალური ხელფასი), საშუალოდ 2000 ლარი – სააპელაციო სასამართლოებში და 3000-დან 4000 ლარამდე უზენაეს სასამართლოში.

გარდა ამისა, ყველა სასამართლოში შეიქმნება საუკეთესო მატერიალურ-ტექნიკური პირობები. ამ კუთხით თავდაპირველად აღსანიშნავია უზენაეს სასამართლოში განხორციელებული სამუშაოები, რომლებიც უკვე დასრულდა და შედეგად მნიშვნელოვნად გადახალისდა მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, მოძველებული კომპიუტერული ტექნიკა, რაც თანამედროვე სამუშაო პირობების არსებითი შემადგენელი ნაწილია, შეცვლილ იქნა გაუმჯობესებული და მოდერნიზებული ტექნიკით, რაც პროცესის სათანადოდ წარმართვის ფაქულტატიური ელემენტია. სასამართლო დარბაზები აღიჭურვა კომპიუტერებით, დარბაზში დამონტაჟდა ხმის გამაძლიერებლები და მიკროფონები, დარბაზებში დამონტაჟდა აპარატურა, რითაც განხორციელდება სასამართლო სხდომების ჩაწერა. 2006 წლის იანვრის ბოლოს ასევე საუკეთესო პირობები შეიქმნება თბილისის სააპელაციო და ბათუმის გაერთიანებულ სასამართლოებში, სადაც დასრულდება მსოფლიო ბანკის კრედიტის ფარგლებში გამოყოფილი თანხებით მიმდინარე კაპიტალური რემონტი და სასამართლოთა შესაბამისი ინვენტარით აღჭურვა.

2006 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტში გათვალისწინებულია 3,5 მლნ. ლარი თბილისის საქალაქო სასამართლოს კაპიტალური შეკეთებისათვის, 1,5 მლნ. ლარი კი მოხმარდება საქართველოს რეგიონებში 5 გამსხვილებული სამოდულო სასამართლოების სამშენებლო-სარეკონსტრუქციო სამუშაოებს. სასამართლოთათვის შეძენილ იქნება კომპიუტერული ტექნიკა და ყველა სხვა საჭირო ტექნიკური მოწყობილობა, რათა გამოირიცხოს ტექნიკური პრობლემების გამო სასამართლოთა გაუმართავე, არაორგანიზებული და არაეფექტური ფუნქციონირება. 2006 წლის განმავლობაში, გაეროს განვითარების პროგრამის ფინანსური მხარდაჭერით და ნაწილობრივ საკუთარი რესურსებით ასევე დაგეგმილია სასამართლო სისტემის ერთიანი კომპიუტერული ქსელის შექმნა, რაც მოხსნის დღეისათვის სასამართლო სისტემაში არსებულ უამრავ პრობლემას და უზრუნველყოფს სწრაფ მართლმსაჯულებას.

უპირველეს ყოვლისა, ერთიანი კომპიუტერული ქსელის შექმნით მოგვარდება მოსამართლეთა ახალი ინფორმაციით (საკანონმდებლო ცვლილებების, კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების, უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებების შესახებ) უზრუნველყოფის საკითხი. ოფიციალურ ორგანოში გამოქვეყნებული საკანონმდებლო ცვლილება-დამატებების ელექტრონული ვერსია იმ დღეებზე განთავსდება ქსელში და საქართველოს ნებისმიერ რეგიონში მყოფი მოსამართლისათვის უმაღლეს გახდება ხელმისაწვდომი. ქსელში განთავსდება ასევე სასამართლო გადაწყვეტილებები, რაც ხელს შეუწყობს ერთიანი სასამართლო პრაქტიკის დანერგვასა და დაინტერესებული საზოგადოების მიერ ამ გადაწყვეტილებათა დაუყონებლივ გაცნობის შესაძლებლობას.

ერთიანი კომპიუტერული საინფორმაციო სივრცის შექმნა ასევე შესაძლებელს გახდის სასამართლოებში ერთიანი ელექტრონული დოკუმენტბრუნვისა და საქმისწარმოების სისტემების დანერგვას, რომელიც უზრუნველყოფს საპროცესო, ორგანიზაციული თუ სამეურნეო ხასიათის კორესპონდენციის მიმოქცევას, რაც, საერთო ჯამში ხელს შეუწყობს სასამართლო საქმისწარმოების ხარისხის ამაღლებას, კერძოდ კი სამუშაოს დუბლირების აღმოფხვრას, სასამართლოში ინფორმაციის დამუშავების ხარისხის ზრდას, საქმისწარმოების სისწრაფის უზრუნველყოფას, მოსამართლეთა და პერსონალის კვალიფიკაციის პერმანენტულ ზრდას. ამასთანავე გაიზრდება სასამართლოთა თვითკონტროლი - იგულისხმება საპროცესო ვადებისა და საქმისწარმოების წესის დარღვევის ავტომატური კონტროლი, სტატისტიკური და ანალიტიკური ინფორმაციის ოპერატიული დამუშავება. და ბოლოს ინფორმაციის საჯაროობის უზრუნველყოფა, რაც გამოიხატება გადაწყვეტილებების, სხდომათა განრიგებისა და საქმის მიმდინარეობის შესახებ ინფორმაციის ინტერნეტში განთავსებით, რომელიც ხელმისაწვდომი იქნება ნებისმიერი დაინტერესებული მოქალაქისათვის. სასამართლოს ბიუჯეტის დაგეგმვისას გათვალისწინებულია საქართველოს პრეზიდენტის 2004 წლის 19 ოქტომბრის 914 განკარგულებით დამტკიცებული საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმის სტრატეგიის ძირითადი მიმართულებები.

IX. კადრების შერჩევა, მათი მომზადება და გადამზადება, იუსტიციის უმაღლესი სკოლა

სასამართლო რეფორმის შემადგენელი ყველა კომპონენტის წარმატებით განხორციელებაც კი ვერ მოგვცემს სასურველ შედეგს, თუკი არ იქნა მიღწეული ყველაზე მთავარი: სისტემის დაკომპლექტება მიუკერძოებელი, პატიოსანი და, რაც მთავარია, კვალიფიციური კადრებით. საერთოდ, მოსამართლე, მისი პროფესიონალიზმი, კეთილსინდისიერება და ობიექტურობა რეფორმის ძირითადი მიზანია, რადგან სწორედ მათი საქმიანობა არის რეფორმის წარმატების საფუძველი. სწორედ ასეთ მოსამართლეებს ძალუძთ სასამართლოსადმი მოსახლეობის ნდობის აღდგენა, სასამართლოს სიტემის შიდა კონტროლის მექანიზმის – დისციპლინური სამართალწარმოების – ეფექტურად ამოქმედებით კორუფციასთან ბრძოლა, მათ საქმიანობაში ჩარევასა და მათზე ზეგავლენის მცდელობებზე პრინციპული პასუხის გაცემა და ამით სასამართლოს პრესტიჟის აღდგენა და განმტკიცება.

რეფორმის ამ ქვაკუთხედში ორი ეტაპი გამოირჩევა:

1. გარდამავალ პერიოდში (რეფორმის მიმდინარეობისას – 2005-2006წ.წ.) განსაკუთრებული ყურადღებით და პასუხისმგებლობით მოსამართლეთა შერჩევა არსებული მოდელის ფარგლებში; და 2. სამომავლოდ მოსამართლეთა შერჩევისა და მომზადების ახალი სისტემის შექმნა, რომელიც 2007 წლიდან უნდა ამოქმედდეს იუსტიციის უმაღლესი სკოლის ფარგლებში.

პირველი ეტაპი ითვალისწინებს მნიშვნელოვან ცვლილებებს მოსამართლეთა კორპუსის შემადგენლობაში, იმავდროულად მოსამართლეთა საერთო რაოდენობის გაზრდას არანაკლებ 400 მოსამართლემდე. 2005 წელს ჩატარებული ორი სამოსამართლო გამოცდის შედეგებმა გიაჩვენა, რომ საკადრო რესურსი 30 წელზე უფროს იურისტებში საკმაოდ მწირია, აუცილებელია ასაკობრივი ცენზის შემცირება, რათა დაინიშნოს სულ მცირე 150 ახალი მოსამართლე და ახალი სისტემა სრულად დაკომპლექტდეს. პარლამენტში წარდგენილი საკონსტიტუციო ცვლილებმა სწორედ ასაკობრივი ცენზის 28 წლამდე შემცირება გათვალისწინა,

თუმცა იმავედროულად ძალაში რჩება ყველა სხვა მოთხოვნა, რომელიც დღეს მოსამართლეობის კანდიდატს წაეყენება: უმაღლესი იურიდიული განათლება, სპეციალობით მუშაობის სულ მცირე ხუთი წლის გამოცდილება, გამოცდისა და კონკურსის წარმატებით დაძლევა და ა.შ. საყურადღებოა, რომ დღეს არსებულ მოდელში კონკურსის დროს კანდიდატთა შერჩევა ხდება პიროვნული ღირსებების, პატიოსნების, კვალიფიკაციის, დამოუკიდებელი აზროვნების უნარისა და სხვა მსგავსი კრიტერიუმების საფუძველზე. იუსტიციის უმაღლესი საბჭო კანდიდატის სწორედ ამ თვისებებს აქცევს განსაკუთრებული ყურადღებას. ასევე იქნება მომავალ მოდელშიც და სწორედ ამიტომ ისმის კითხვა: თუკი კანდიდატი აკმაყოფილებს ყველა ზემოხსენებულ მოთხოვნასა და კონკურსის კრიტერიუმს, მაგრამ არის 29 წლის, რატომ უნდა იყოს აკრძალული მისი დანიშვნა მხოლოდ ასაკობრივი შეზღუდვის გამო? ასეთი შეზღუდვა მართლაც არაგონივრულია და ხელს უშლის სასამართლო სისტემის განვითარებას. იმავედროულად, ეს ცვლილება არ ნიშნავს 28 წლის მოსამართლის პირდაპირ უზენაეს სასამართლოში დანიშვნას, რადგან სასამართლო სისტემის რეფორმა ითვალისწინებს მოსამართლეთა სამსახურებრივი წინსვლის კარიერული პრინციპის მკაცრად დაცვას. უზენაეს სასამართლოში ასარჩევად წარდგენილი იქნება მხოლოდ კვალიფიციური, გამოცდილი მოსამართლე, რომელსაც აქვს რაიონულ და სააპელაციო სასამართლოებში მუშაობის საკმაო სტაჟი.

მოსამართლეთა შერჩევის ახალ მოდელში, ანუ რეფორმის მეორე ეტაპზე ასაკობრივი ზღვარი საერთოდ დაკარგავს აზრს, რადგან მომავალში კონკურსის გავლის შემდეგ კანდიდატი პირდაპირ არ დაინიშნება მოსამართლედ, არამედ ჩაირიცხება იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში, რომელშიც გაივლის 14 თვიან სრულყოფილ, ფუნდამენტურ მომზადებას (როგორც თეორიულს, ისე პრაქტიკულს) სამოსამართლო უფლებამოსილების განსახორციელებლად. ამ კურსის გავლის შემდეგ ჩვენ მივიღებთ ყოველმხრივ მომზადებულ მოსამართლეს, რომელიც ყოველგვარი კონკურსისა თუ გასაუბრების გარეშე წარედგინება პრეზიდენტს ვაკატურ თანამდებობაზე დასანიშნად. ბუნებრივია, რომ ასეთი მომზადებული მოსამართლისათვის აღარ ექნება განსაკუთრებული მნიშვნელობა 28 წლის იქნება იგი თუ 32-ის.

იუსტიციის უმაღლესი სკოლის შექმნითა და ამოქმედებით მოგვარდება სასამართლო რეფორმით გათვალისწინებული კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხი – მოსამართლეთა გადამზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის აუცილებელი სპეციალური პროგრამიებს შემუშავება და ამოქმედება, რაც, თავის მხრივ მოსამართლეთა დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის კიდევ ერთი გარანტიაა. მოსამართლეთა კადრების მომზადებასთან ერთად ეს არის სკოლის კიდევ ერთი ძირითადი ფუნქცია, რაც ითვალისწინებს წინასწარ, წლის დასაწყისში დაგეგმილი გრაფიკის მიხედვით მოსამართლეთათვის გადამზადების კურსების ჩატარებას. თითოეული მოსამართლე წლის განმავლობაში სულ მცირე ორჯერ მიიღებს მონაწილეობას ამ სწავლებაში, სადაც სპეციალური მეთოდით (კანონმდებლობის ანალიზი, უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის განხილვა, კონკრეტული კეისების საფუძველზე პრობლემის შესწავლა და ა.შ.) იქნება მათთვის მიწოდებული ტრენერების მიერ მომზადებული მასალა. აღსანიშნავია, რომ 1999 წლიდან დღემდე სახელმწიფო ბიუჯეტიდან არასოდეს ყოფილა გათვალისწინებული თანხები ტრენინგებისათვის და არც გადამზადების პროგრამა მომზადებულა. ამას იუსტიციის სასწავლო ცენტრი მხოლოდ დონორთაგან მიღებული სახსრებით აკეთებდა და თავის მხრივ ეს დახმარებაც არაკორდინირებული იყო.

იუსტიციის უმაღლეს სკოლას მართავს დამოუკიდებელი საბჭო, რომელიც შედგება ექვსი წევრისაგან. მათგან სამი მოქმედი მოსამართლე იქნება. ორ წევრს წარადგენს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო, ხოლო ერთს კი საქართველოს გენერალური პროკურორი. დამოუკიდებელი საბჭოს შემადგენლობას ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი. სკოლას ჰყავს თავისი მართვის ორგანო, დირექცია, რომელსაც ხელმძღვანელობს დირექტორი.

X. ნაფიცი მსაჯულები

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ახალი რედაქციით, რომელიც ამჟამად საერთო-სახალხო განხილვისთვისაა წარდგენილი და პარლამენტს 2006 წელს გადაეცემა, გათვალისწინებულია გარკვეული კატეგორიის სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვა ნაფიც მსაჯულთა მიერ. ამით ამაღლდება სასამართლო გადაწყვეტილებისადმი საზოგადოების ნდობისა და რწმენის ხარისხი. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემადგენლობაში 12 მსაჯული იქნება, რომელთა შერჩევა მოხდება საარჩევნო სიების მიხედვით. საქართველოს ნებისმიერ მოქალაქეს (კანონით დადგენილი გამონაკლისების გარდა) ექნება შესაძლებლობა მონაწილეობა მიიღოს მართლმსაჯულების განხორციელებაში და ხელი შეუწყოს სასამართლოს მიერ ობიექტური და სამართლიანი გადაწყვეტილების გამოტანას. ნაფიცი მსაჯულები გადაწყვეტილებას მიიღებენ მხოლოდ პირის ბრალეულობის ან უდანაშაულობის შესახებ, სასჯელის ზომის განსაზღვრა კი მოსამართლის პრეროგატივა იქნება. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტი გასაჩივრდება უზენაეს სასამართლოში მხოლოდ საქმის განხილვისას დაშვებულ სამართლებრივ შეცდომებთან დაკავშირებით. აღსანიშნავია, რომ მომზადებული კანონპროექტით ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამართლებელი განაჩენი საბოლოოა და იგი გასაჩივრებას არ ექვემდებარება.

XI. გაჭიანურებული სასამართლო განხილვები

ყველა სხვა პრობლემასთან ერთად, რომელიც დღეს არსებობს სასამართლო სისტემაში, მოქალაქეთა განსაკუთრებულ უკმაყოფილებას იწვევს საქმეთა განხილვის გაჭიანურება. საკითხი მართლაც უმწვავესია, რადგან საქმეები წლობით გრძელდება, ხშირია მათი “წრეზე ბრუნვა”, დაბრუნება ქვედა ინსტანციის სასამართლოებში მათი ხელახლა განხილვა და ა.შ. ადამიანი რომელიც რამდენიმე წლის შემდეგ მოიგებს საქმეს, იმდენად დაღლილია ასეთი პროცედურებით და იმდენი ხარჯი აქვს გაღებული, რომ მისთვის გადაწყვეტილებას უკვე აზრი ეკარგება. სწორედ ამიტომ, რეფორმის კიდევ ერთი მიზანი ამ ურთულესი პრობლემის მოგვარებაა. ამასთან, პრობლემა იმდენად მასშტაბურია, რომ მის გადასაწყვეტად აუცილებელია რეფორმის ყველა სხვა მიმართულებით წარმატების მიღწევა და საბოლოოდ, ყველა ეს ნაბიჯი, ერთად აღებული მოხსნის გაჭიანურების საკითხს. ამ თვალსაზრისით შეიძლება ჩამოვთვალოთ გაჭიანურებული სასამართლო განხილვების აღმოფხვრის შემდეგი საშუალებები:

– მოსამართლეთა რაოდენობის გაზრდა არანაკლებ 400-მდე, რაც შეამცირებს თითოეული მოსამართლის დატვირთვას და საქმეთა განხილვაც სწრაფად წარიმართება;

- მოსამართლეთა სპეციალიზაცია, მათი მუდმივი გადამზადება და კვალიფიკაციის ამაღლება: მაღალკვალიფიციური, პროფესიონალი მოსამართლე გაცილებით უფრო სწრაფად და ხარისხიანად განიხილავს საქმეებს;
- სისტემური ცვლილებები სასამართლო ხელისუფლებასთან დაკავშირებულ კანონმდებლობაში, მაგალითად, უზენაეს სასამართლოში დასაშვებობის წინაპირობების ჩამოყალიბება, რის შედეგად დღევანდელთან შედარებით საქმეთა სულ მცირე 35-40 პროცენტი აღარ განიხილება და ძალაში შერჩევა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები;
- ცვლილებები სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსებში: პირველ მათგანში ცვლილებები უკვე განხორციელდა და სასამართლო პატიმრობის 30 თვიანი ვადა შემცირდა 12 თვემდე, რაც ამოქმედდება 2006 წლის 1 იანვრიდან; სამოქალაქო პროცესში შესატანი ცვლილებები მზადდება, რომელთა მიზანია პროცესის გამარტივება, რათა აღმოიფხვრას არაკეთილსინდისიერი მხარის მიერ საქმის გაჭიანურების სამართლებრივი შესაძლებლობები;
- სასამართლო აპარატის მოხელეთა საქმიანობის ორგანიზაციული სრულყოფა ორგანიზებულობის გაუმჯობესება და მათი კვალიფიკაციის ამაღლება;
- სასამართლო სისტემაში ერთიანი კომპიუტერული ქსელის შექმნა, შესაბამისად, საქმისწარმოებისა და დოკუმენტბრუნვის ელექტრონული პროგრამების დანერგვა, რითაც მაქსიმალურად ამაღლდება საქმისწარმოების ხარისხი და სისწრაფე.